

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

**R. P. F. Felicis Potestatis Panormitani Ordinis Minorum S.
Francisci de Observantia ... Examen Ecclesiasticum**

Potesta, Felice

Coloniæ, 1712

Cap. III. De causa materiali.

urn:nbn:de:hbz:466:1-40060

CAPUT III

De Causa materiali.

Quid Prædicari debeat.

387 **P**Rædicationis materia est verbum Dei: *Prædica Verbum*, dicit Apostolus, 2. ad Tim. 4. Consistit autem hæc verbi Dei prædicatione (ut suos fratres monet Seraphicus P. S. Franciscus) *in annuntiando vicia, & virtutes, poenam, & gloriam.*

QUIBUS REBUS FULCIRI DEBEAT
VERBUM DEI, ET QUO
ORDINE.

388 **C**um Verbum Dei prædicamus, firmis doctrinis fulcire dicta nostra debemus, ut audientium corda movere possimus. Primum fulcimentum est *Auctoritas Sacra Scriptura*, in aliquo ex quatuor sensibus interpretata [ut infra] pro cuius interpretatione Sanctorum Patrum instrumentis uti necesse est, ne in errorem incidamus. Unde secundum fulcimentum esse debent *Sententia Sanctorum Patrum, & Conciliorum*. Tertium *Rationes*, Quartum *Similitudines*. Quintum *Exempla*.

DE SACRA SCRIPTURA.

289 **S**acra Scriptura, cujus Author est Spiritus Sanctus, duas habet partes Vetus scilicet, & Novum Testamentum. Utrumque subdividitur in quatuor partes, in libros nempe legales, historiales, sapientiales, & Prophetales. In veteri testamento *legales* sunt quinque libri Moysis, videlicet, Genesis, Exodus, Leviticus, Numeri, Deuteronomium. *Historiales* sunt decem in veteri testamento dispersi. *Sapientiales* sunt

quinque, Proverbia, Ecclesiastes, Canticum Canticorum, Sapientia, & Ecclesiasticus. *Prophetales* sunt sex, quatuor maiores, Iaias, Jeremia, Ezechiel, & Iesaias, & duo decem Prophetarum, & Iesaias.

390 In Novo Testamento libri *legales* sunt quatuor Evangelia. *Historiales* sunt Actus Apostolorum & Epistolæ Apostolorum; & tandem *Prophetales* Apocalypsis Joann. Apost. Qui omnes libri inter Canon. Trident. sess. 4. & secundum vulgatum Hieronymi sunt de fide tenendi; & verum vero septuaginta Interpretum non est de his est tamen majoris auctoritatis, quam aliorum translatio.

391 Libri Sacra Scriptura dicuntur Canonici, quia continent Regulam, quam sequi debemus in materia fidei, & morum, & sunt relati, & à Sancta Ecclesia recepti. Catalogum librorum divinarum, seu à Deo inspiratorum; Canon enim regulam significat, & Catalogum. Libri autem Canonici Decr. Trident. sess. 4. sunt Genesis, Exodus, Leviticus, Numeri, Deuteronomium, Iudices, Ruth, quatuor libri Regum, duo Iulipomenon, duo Esdræ, Tobias, Iudith, Ester, Psalterium, Proverbia, Ecclesiastes, Cantica Sapientia, Ecclesiasticus, quatuor maiores propheta, duodecim Minores, duo libri Iudith, & Tobias.

Hi ex veteri Testamento. Et Novum vero Quatuor Evangelia, Actus Apostolorum, quatuordecim Epistolæ Pauli, & quatuor Petri, una Jacobi, una Iudæ. Apocalypsis Joann. Ad eoque qui præfatos libros pro sacris, & Canonici, seu à Deo inspiratis non habent, aut qui aliquam veritatem in illis contentam, v. gr. In principio creavit Deus Cælum, & terram, negaverit, erit hæreticus.

Alii duo libri, nempe tertius, & quartus Esdræ, non sunt ab Ecclesia recepti pro

nonicis; sunt tamen magna auctoritatis, quoniam à nonnullis Sanctis Patribus citantur, & à Sixto V. in sacris Bibliis post libros Canonicos, non cum oratione Monachæ fuerunt appoliti.

DEFINITIO.

392 **S**acra Scriptura est liber vitæ scriptus intus, & foris. Ita Lyranus noster in Prologo, quæ definitio est desumpta ex Apocalypsis cap. 5. *Et vidi in dextera sedentis supra thronum librum scriptum intus, & foris.*

Dicitur *Liber Vitæ*, quia vitam tribuit eam bene exponentibus, & operibus exequentibus, juxta illud Ecclesiastici, cap. 24. *Qui elocidant me, vitam æternam habebunt: dicitur scriptus intus, & foris, ut per ly intus significetur sensus spiritualis, & per ly foris sensus litteralis.*

393 Sensus sacre Scripturæ est ille, qui est intentus à Spiritu Sancto, qui est Author, & causa principalis sacre Scripturæ, prædeterminans saltem moraliter Sacros Scriptores, qui sunt causa minus principalis.

DIVISIO.

394 **U**niversus sensus sacre Scripturæ in prima sui divisione est duplex, *Litteralis, & spiritualis*, seu *Mysticus*; *Litteralis* est illa significatio patana, quæ voces significant res, ad quas significandas sunt impostæ, ut Deut. cap. 6. *Audi Israel: Dominus Deus noster, Dominus unus est spiritualis*, seu *mysticus*, & *metaphoricus* est illa significatio, quæ res per voces significatæ rursus significant per similitudinem, & figuras; ut Matth. 5. *Si manus tua scandalizat te, abscinde eam, & projice ab te.* Ubi per manum abscindendam intelligitur amicus, qui scandalum affert, & est causa ruinæ, cujus familiaritatem homo

debet abscindere à se; unde sensus litteralis à mystico distinet per hoc, quod in litterali significatio attenditur à voce, in mystico vero à re.

395 *Sensus litteralis* est duplex, *historicus*, & *parabolicus*: *Historicus* est ille, quo aliqua significatur historia, ut præsertim in libris Regum, & Machabeorum contingit. *Parabolicus* est ille, quo aliqua significatur parabola, seu comparatio, ut patet in Evangelio de Patre familias. *Sensus mysticus* est triplex, *Allegoricus*, *Tropologicus*, seu *Moralis*, & *Anagogicus*.

SUMMA DIVISIONIS.

396 **H**inc summam sensus sacre Scripturæ sunt quatuor, nempe *Litteralis*, *Allegoricus*, *Tropologicus*, & *Anagogicus*, qui sensus explicantur his versibus:

Littera gesta docet, quid credas Allegoria.

Moralis quid agas, quo tendas Anagogia.

Sensus igitur *Litteralis* res accipit, prout verba ipsa significant. *Sensus Allegoricus*, ostendit nobis, quid sit credendum, quia tendit circa credibilia; dicitur *Allegoricus* à nomine Græco *Alcon*, quod est *alienum*, & à *Logos*, quod est *Sermo*, quasi sit alienus sermo ab eo, quem voces sonant. *Tropologicus*, seu *moralis* quid agendum, quia tendit circa moraliter agenda; dicitur *Tropologicus* à nomine Græco *Tropos*, quod est *Conversio*, & à *Logos*, quod est *Sermo*, quasi sit sermo conversus ad antitaxationem, & morum informationem.

Anagogicus demum, quid sit sperandum, quia tendit circa speranda in æterna beatitudine. Dicitur *Anagogicus* à nomine Græco *Ana*, quod est *sursum*, & *Goge*, quod est *ductio*, quasi quod sit sursum ductio, seu locutio de terrenis, quibus significantur celestia.

Aaaaa 2

EXEM

EXEMPLUM.

QUÆRES

Hierusalem:

397 **I**N sensu litterali significat Civitatem Judææ. In Allegorico Sanctam Ecclesiam militantem à nobis credendam, juxta illud Apocal. 21. *Vidi Civitatem sanctam Hierusalem novam descendentem de celo à Deo paratam, sicut sponsam ornataam viro suo.* In Tropologico significat animam nostram sanctis operibus, & virtutibus ornandam, juxta illud Jeremix cap. 1. *Hierusalem, Hierusalem convertere ad Dominum Deum tuum.* In sensu denique Anagogico significat Ecclesiam triumphantem, nempe Patriam cœlestem à nobis sperandam, juxta illud Pauli ad Galatas 4. *Ille, quæ sursum est Hierusalem, est libera, quæ est mater nostra.*

SENSUS ACCOMMODATIVUS.

398 **E**S, quo quis Sacram scripturam proprie *veniens sensus accomodat.*

Sic orator in nova electione Ducis cujusdam Reipublicæ, cui nomen erat *Prosper*, usus est versu Psalm. 44. *In sede Prosperi, pro sede, & regna:* utendo æquivoco Adverbii in nomen. Et alius ad exprimendam Principum conventionem circa Monarchiæ Hispaniæ partitionem, & Dei inexpectatam providentiam in ea conservanda incolumi cum constitutione Regis, usus est illo Psalm. 2. *Qui habitat in cœlis, iridebit eos. Ego autem constitutus sum Rex ab eo.*

At Sacer orator abstinere debet à sensu accommodativo, qui non sit sensus virtutis, & unus ex quatuor.

399 *An in omnibus locis Sac. Scripturae periri possint omnes quatuor sensus.*

Resp. Negative, in multis enim locis litem reperiri potest sensus litteralis, ut in illo: *Dolgo Deum Deum tuum ex toto corde tuo.* Et in alio: *Dominus Deus tuus unus est,* qui dicitur esse solùm litteralis, non mysticus.

Econtra in multis locis solùm reperitur sensus mysticus, nullo modo litteralis in illo Judic. c. 9. *Terunt ligna, ut asperant præ se Regem:* qui sensus nullo modo esse litteralis, sed solùm mysticus, magis ligna intelliguntur habitatores Jebusitarum qui constituerunt Abimelech supra regem, ut in eodem Textu exponitur. Sic in hoc alio loco. *Inveni hominem secum cor meum:* ubi *Cor* non potest esse litteralis, quia Deus non habet cor, sed interpretatur voluntatem. Et in illo Psalm. 78. *Curaverunt Jacob, & locum ejus desolaverunt:* non potest haberi sensus litteralis, quia scilicet Jacob, & locum ejus comedentes mysticus, & metaphoricus, nimirum, quia Jacob, & locum ejus depredati sunt.

Tandem multa loca habere possunt omnes quatuor sensus, ut in Genes. 16. dicitur quod Abraham quos filios habuit, comens incilla, & alterum de libera: ubi per duos filios Abraham in sensu litterali designantur Isaac, & Ismael, Isaac vir bonus filius uxoris Abraham, & Ismael homo ferus filii Agar ancillæ Saræ. In sensu allegatorio duos filios significantur duo Testamenta, ut exponit Apost. ad Galat. 4. *Ismael est in sensu litterali, Isaac vero Novum.* In sensu morali, seu Tropologico, significantur duo filii spirituales unius Patrii, quorum

unus ut Isaac proficiat, alter ut Iſmael à perfectione deſiciat. Et demùm in ſenſu Anagogico per duos filios ſignificari poſſunt Angeli quorum multi ſteterunt, & ſunt boni, multi ceciderunt, & ſunt mali.

DE QUATUOR CONCILIIS.

400 **C**oncilia Occumenica, videlicet Generalia, & Uniuerſalia ad totum Orbem Chriſtianum pertinentia, à Sede Apoſtolica approbata, & ab Eccleſia recepta, huiusque ſunt decem, & octo, Tridentino incluſo, quorum principaliora ſunt prima quatuor, quæ ad authenticandam, ſtabiliendamque fidem, quam Sacra Scriptura prædicat, conuenerunt.

401 Primum eſt Nicænum, quod celebratum eſt ab anno Domini 227. uſque ad annum 330. ſub Silveſtro Papa, & Conſtantino Imperatore, ubi conuenerunt Epiſcopi 318. numero quidem ſacro, quia longè ante figurato in Sacra Scriptura in illis 318. militibus, quibus Abraham victoriam de quinque Regibus reportauit. In hoc Concilio damnata fuit hæreſis Arii, inæqualitatem inter Diuinas Perſonas ponentis, aſſerentis filium creaturam. Unde Concil. Filium conſubſtantialem Patri conſtituitur, & proinde Symbolum fidei ab Apoſtolis editum, denuò conſtruxit, addendo illam particulam; *Conſubſtantialem Patri*, ſtatuitque, ut poſt hymnum glorificationis, qui eſt *Gloria Patri, & Filio, & Spiritui Sancto*, adderetur: *Sicut erat in principio, & nunc, & ſemper, & in ſæcula ſæculorum. Amen.*

402 Secundum eſt Conſtantinopolitanum, quod eſt celebratum anno Domini 383. ſub Damaso Summo Pontifice, & Theodoſio Seniore Imperatore, ubi conuenerunt 150. Patres; cui Concilio interfuit S. Hieronymus contra Macedonium negantem Spiritum Sanctum eſſe Deum.

403 Tertium eſt Epheſinum, quod celebratum eſt anno Domini 434. ſub Celeftino Papa, & Theodoſio Juniore Imperatore, ubi conuenerunt 200. Epiſcopi. Cauſa Concilii fuit hæreſis Neſtorii Epiſcopi Conſtantinopolitani duas perſonas in Chriſto admitterentis, ac proinde unitas ſub accidentalitate, nempe per affectum; qui error fuit damnatus, & ſancitum, in duabus Chriſti naturis unam manere perſonam, nempe Verbi, adeòque duas naturas diuinam, & humanam eſſe unitas ſubſtantialiter in ratione ſubſtantiali hypochiſis, ſeu perſonæ; & ex tunc in Salutatione Angelica additum fuit: *Sancta Maria mater Dei ora pro nobis peccatoribus, &c.*

404 Quartum eſt Calcedonenſe, quod celebratum eſt an. 451. vel 454. ſub Leone Papa, Valentiniano, & Martiano Imperatoribus, ubi conuenerunt 630. Epiſcopi contra omnes hæreſes, præſertim contra Eutychem Conſtantinopolitanum Archimandritam, in Chriſto unam naturam aſſerentem, & ejus defenſorem Dioſcorum Alexandrinum Epiſcopum, ubi illi condemnati fuerunt cum aliis hæreticis, & definitum, ſic Chriſtum de Virgine natum, ut duæ naturæ, Diuina, & humana, ſecundum ſubſtantiam realiter diſtinctæ, & impermixtæ remanerent, unitæ ſolum in unitate perſonæ Verbi; ita ut Chriſtus verus Deus ſit, & verus homo.

405 Præmiſſa quatuor principalia Concilia, Eccleſia Sancta tanquam quatuor Evangelia amplectitur, & veneratur, cum Diuo Gregorio in cap. *Sicut diſt. 15. De Conciliis* eruditè agit Bellarminus tom. 1. contr. 4.

DE SS. PATRIBUS.

406 **A**d explanationem S. Scripturæ, & confirmationem doctrinæ, quam prædicamus, ſententiis Sanctorum Patrum, & aliorum Scriptorum Eccleſiaſticorum uti debet.

Aaaaa 3

debemus, quantum ad omnia ea, quæ ab Ecclesia universali sunt approbata, & communiter recepta; inter quos præcipue elucet Hieronymus in sensu literali, Ambrosius in Allegorico, Augustinus in Anagogico, Gregorius in Morali.

407 Semper autem sunt attendendæ Romanorum Pontificum sanctiones, etiam si doctrinæ sint Augustinæ; nam de fide est, non Augustinum, sed Romanum Pontificem ex cathedra loquentem, errare non posse in materia fidei, aut morum. Hinc Augustinus ipse ait cont. epist. fin. *Non crederem Evangelio, nisi quia Ecclesia Catholica credo.* Imò super quamplurimam doctrinam Sanctus Sanctæ retractavit, pro quo librum Retractionum construxit, Adde, præfatos Sanctos Patres in aliquibus discordare, quæ Ecclesia permittit, quatenus nec contra fidem, nec contra bonos mores redundant: *v. in tom. 1. prop. 30 ad Alex. VIII. damn.*

408 Quando autem inter se Patres, & Doctores discordant, liberum est nobis sequi, quem volumus; abstinendum tamen est ab illis opinionibus, quæ possunt controversari, & repelli, quia non ad disputandum contra Patres, & Catholicos Doctores, sed ad populum erudiendum, pergamum ascendimus. Hinc Sacram Scripturam contra eum sensum, quem tenuit, & tenet Sancta Mater Ecclesia, aut contra unanimum Patrum consensum, prout Tridentina Synodus cavet, Prædicatori nullo modo ad suos sensus contorquere licebit: Si verò aliquam novam interpretationem ab Ecclesia sensu, Sanctorumque Patrum sententiis non alienam, ad fidei Catholice doctrinam illustrandam, velut pietatis studium excitet, aliquando asserere voluerit, aliquid brevi præfabitur, quo id sibi licere humiliter petat: *v. num. 398.*

Sententiæ tamen SS. PP. postquam læte prolatae fuerint, vulgari idiomate veterantur sunt ad erudiendam plebem.

409 Nec parvi pendenda est auctoritas Philolophorum, illorum, inquam, qui erolum naturæ vim, & effectus, veterumque morum, & vitæ normam investigaverunt, quæ magna ex parte sunt consecuti, uti videntur Plato, Aristoteles, Seneca, Tullius, & alii; illis enim usi sunt quoque SS. PP. in suis concionibus ad majorem prædicatorum delium confusionem.

DE RATIONIBUS.

410 Postquam auctoritatibus probata fuerit propositio, consequens est illam fulcire rationibus, quas vel Doctores, vel ipsum ingenium dare possunt. Rationes autem deducendæ veniunt à locis communibus videlicet

1. *A Definitione.* Definitio est, quæ explicat naturam rei delimitat, vel per propriam genus, & propriam differentiam, quæ proprie *Definitio*; vel per alia adiacentia, quæ tamen non possunt alteri convenire, hæc vocatur *Descriptio*. Exemplum huiusmodi dat D. Gregorius Nissenus, qui, ut doctores excitaret ad gratias Deo agendas, hominem definit: *Homo est opus Dei, prædictum, ad eius, a quo creatum est, imaginem factum.*

Utiur etiam Ecclesiasticus Orator definitionibus à sensibus hominum ductis, uti est definitio, quam affert Jacobus Apost. Ep. cap. 25. cum dicit: *Quæ est vita vestra? caput ad modicum parvum, & deinceps exterminabitur.*

Interdum etiam alienis à vulgari loquendi consuetudine: quomodo D. Basilus in oratione ad divites, postquam eorum excitationem proposuit, deinde argumentum à definitione sumpto redarguit, dicens: *Quis*

ipsum pauperem esse dicit. & ego assentior: pauper enim est, cui multa desunt: ut multis autem rebus indigeas, insatiabilis habendi cupiditas officit.

2. *A partium enumeratione* ducitur argumentum, quando enumeratis aliis rebus, quæ possent ad rem facere, præter illam ab Oratore propositam, non invenitur, quod quaeritur. Exemplum habetur in Ecclesiaste Salomonis ad probandum, quod omnia vanitas. Item in Prophetia Jeremiae, cap. 9. ubi ostenditur in solo Deo gloriantium, enumerationis rebus, in quibus homines gloriari solent, his verbis: *Non gloriatur sapiens in sapientia sua, & non gloriatur fortis in fortitudine sua, & non gloriatur dives in divitiis suis; sed in hoc gloriatur, qui gloriatur, seire, & nosse me; quia ego sum Dominus.*

3. *Ab Etymologia* sumitur declarando rem ex vi, & natura nominis, quod res quæque prædita est. Exemplum dat S. Hier. qui scribens ad Heliodorum Monachum, hoc utitur argumento. *Interpretare nomen Monachi: hoc est nomen tuum; quid igitur facis in turba, qui solus es?*

4. *A Conjugatis* Conjugata dicuntur ea, quæ ab uno octa variè commutantur, quorum unus est frequens: v. gr. *Si Christianus sumus, Christiane vivamus.* Exemplum etiam præbet Apostolus: *Primus homo de terra terrenus, secundus homo de Cælo Cælestis: sicut portavimus imaginem terreni, portemus imaginem Cælestis.*

5. *A Genere, & Specie*, à genere potest argumentari ad speciem, v. gr. *Vitium est fugiendum, igitur fugienda est avaritia.* Item e converso à specie ad genus: v. gr. ad probandum, peccata miseros homines efficere, sic constructum argumentum potest: *Adulterium, homicidium separant à Deo, quæ est maxima miseria, igitur peccata miseros homines efficiunt.*

6. *A simili*, fit argumentum ex comparatione unius rei cum altera, quæ in aliquo assimilantur: v. gr. *Sicut vita naturalis illius aegroti desperatur, qui naturali a medicamina spernit; ita vita gratia desperatur peccatoris qui spiritalia medicamenta contemnit.*

7. *A dissimili*, etiam sumitur argumentum per dissimilium comparationem: Exemplum habetur in libro Proverb. cap. 4. ubi dicitur: *fustorum autem semita, quasi lux splendens procedit, & crescit usque ad perfectam diem: via impiorum tenebrosa.*

8. *A Contrario*. Quatuor secundum Ciceronem sunt contrariorum genera, *Adversa, Privantia, Relativa, & Contradictoria*, à quorum singulis potest Ecclesiasticus Orator sumi ducere argumentum.

9. *Ab Adversa*. Adversa sunt ea, quæ sunt positiva opposita, seu contraria, ut *Superbia, & Humilitas, Jejunium, & Crapula, &c.* Unde ab Adversis poterit sic argumentari: *Superbium omnium peccatorum matrem esse scimus, humilitatem ergo omnium fundamentum virtutum intellemus.*

10. *A Privantibus*. Privantia sunt illa, quæ privativè opponuntur, ut *forma, & ejus carentia in subjecto apto nato ad illam habendam: ita Gratia, quæ appellatur lux, privativè potest intelligi opposita peccato, quod vocatur tenebra.* Unde sic potest formari argumentum: *Sicut lux gratia est amanda, ita tenebra peccati est fugienda.*

11. *A Relativis*. Relativa illa sunt, quorum unum refertur ad aliud, ut *Pater, & Filius; Dominus, & Servus*: Exemplum hujus argumenti à Relativis habetur in Malachia cap. 1. his verbis: *Filius honorat patrem, & servus dominum suum; si ergo pater ego sum, ubi est honor meus: & si dominus ego sum, ubi est timor meus?*

12. *A Contradictentibus*. Contradictoria, seu

ieu contradictoria ea sunt, quorum unum negat illud, quod alterum affirmat: *ut scire*, & *non scire*: à contradicentibus igitur potest modo Orator ducere argumentum, v. gr. hoc *Qui Christum diligit, mandata eius servat, igitur qui eius mandata non servat, Christum non diligit.*

13. *Ab Adjunctis.* Adjuncta dicuntur ea, quæ cum rebus, vel personis quoquo modo sunt conjuncta, sive inseparabiliter, ut sunt proprietates, & attributa: sive separabiliter, ut locus, tempus, vestitus, comitatus, apparatus, colloquia, velocitas in incessu, rubor vultus, pallor, & alia, quæ rem magis exprimunt, & actiones aut meliores aut deteriores efficiunt. Hoc loco usus est S. Basilius serm. de Jejunio dicens: *Jejunantis color gravitatis plenus est, non in impudentem ruborem efflorescens, sed pallore modesto ornatus. placidus, & lenis oculus, sedatus incessus, vultus animi secum loquentis index, nulla intemperantis risus insolentia, moderatio lingua, & cordis puritas, &c.*

14. *Ab Antecedentibus,* argui potest deducendo consequentias, quæ ex illis necessario sequuntur:

Exemplum: Dicit Apostolus 1. ad Cor. c. 13. *Quod charitas patiens est, benigna est, civitas non amulatur, non agit perperam, non inflatur, &c. igitur qui est charitate præditus, patiens est, benignus est, &c.*

15. *A Consequentibus.* Non instructuosum erit a consequentibus etiam probare antecedentia, hunc enim locum adhibuit ipse Chelitus in Evang. Matth. cap. 5. ubi à consequentibus probat, *Beatos esse pauperes spiritu, quia ipsorum est Regnum Colorum: Item Beatos mites, quoniam ipsi possidebunt terram, &c.*

16. *A Repugnantibus.* Repugnantia differunt à contrariis, & dissimilibus, eò quia ista aliquè ordinem servant inter se, illa verò ne-

que aliqua certa lege, neque ordine inter se opponuntur; sic repugnare dicuntur cum hominis libertate, invidia cum civitate, crudelitas cum deliciis, &c. Hoc loco usus est Divus Ambrosius in serm. de Decoll. S. Jo. Bapt. ubi ait: *Postremo (quod etiam non debet bari horrere consueverunt) pater epulas, & convivia consumanda crudeliter ac profre edictum &c. & infex: Quid crudeliter in deliciis quid cum funeribus voluptati?*

17. *A Causis.* Quoniam quatuor genera causa causarum, *Materialis* scilicet, ex qua res Formalis, per quam res est; *Efficiens*, quæ res efficitur, & *Finalis*, cujus gratia ordinantur; hinc à singulis poterit Ecclesiasticus orator suum elicere argumentum, ut infra.

18. *A Causa materiali.* Quia è limbo formati sumus, S. Basilius in opusculo ad teudæ tibi: hunc locum ita exprimit, dicit: *Exultas ob divitias, & ob majorem tuam nobilitatem te jactas, & propter parvam pulchritudinem corporis: at te deus sibi ipsi mortalitatis es, quod à terra es, & in terram revertis.*

19. *A causa formali.* Ita arguit D. Bernardus: *O anima insignita Dei imagine, dicitur similitudine, redempta Christi sanguine, & sponsata fide, dotata à spiritu, deputata canonibus, capax beatitudinis, quid tibi tam de Regis Psalmista Plalm. 93. dicens: Qui paravit aurem, non audiet: aut qui finxit oculum non considerat: probans per hoc Deum suam curare.*

20. *A causa efficiente* adhibet eum Regis Psalmista Plalm. 93. dicens: *Qui paravit aurem, non audiet: aut qui finxit oculum non considerat: probans per hoc Deum suam curare.*

21. *A causa finali* sic argumentari potest Orator: *Homo ad consequendam eternam beatitudinem est formatus, stultus igitur temporalibus deliciis, in divitiis, in honore beatitudinem collocat.*

22. *Ab effectibus,* licet quatuor sunt genera causarum, ita quatuor genera effectuum, &

ex illis cauſis oriuntur. Ab hoc loco oſtendit Chriſtus Joan. cap. 10 ſe eſſe bonum Paſtorem, dicens. *Bonus Paſtor animam ſuam dat pro o-*

uibus ſuis, mercenarius autem videt lupum venientem & fugit; quia mercenarius eſt, &c.

23. *A Comparatione ducitur argumentum quando arguitur, vel à majori ad minus, vel à minori ad majus, vel à pari.*

24. *A majori ad minus uſus eſt D. Hieronymus ſcribens ad Heliodorum his verbis: Filius hominis non habet ubi caput ſuum re-*

clinet: & tu amplas porticus, & ingentia tectorum ſpacia metris?

25. *A minori ad majus arguit Div. Baſilius in orat. ad divites: Ante novis terminos ſuos, non tranſgreditur antiquam terminum de-*

ſcriptionem: ut verò avarus non veretur tem-

pus, non ſtatuit terminum, non concedit confe-

quentias ſucceſſionis; ſed ignis violentiam imi-

tatur, omnia corrumpit, omnia depuſcitur

26. *A pari, concinit S. Auguſt. in quodam*

ſermon. his verbis: Et nos, & omnis populus uni-

us Domini ſervi ſumus, & ſi bene agimus ad

nam beatitudinem pariter pervenimus; &

quare pauper tecum non capiet cibum, qui te-

cum accipit, quis eſt Regnum: quare pauper non

accipiat vel veterem tunicam, qui tecum rece-

perit, quis eſt immortalitatis ſtolam: quare pau-

per non meretur panem tuum, qui tecum ad

convivium invitatus eſt Angelorum?

DE SIMILITUDINIBUS

411. *Similitudines, quæ certè magna vi-*

mentem illuminant, & voluntatem

movent, erui poſſunt vel ex iſtis humanis

actionibus unam cum alia comparando, &

quomodo Chriſtus Dominus ſimilitudine vi-

gilantis Paſtoris, & ovis errantis, obligatio-

nem ſuperiorem circa ſubditos oſtendit; vel

ex naturali hiſtoria, nempe ex proprietatibus,

& natura herbarum, florum, plantarum, &

animalium, quomodo Deus in Denternomio

Poteſt. Exam. Eccleſiaſt. Tom. III.

cap. 32. oſtendit Hebræis curam, quam de iſtis habuit, ſimilitudine Aquilæ, dicens: *Sicut*

Aquila provocans ad volandum pullos ſuos, & ſuper eos volitans, expandit alas ſuas, & aſſumpſit eum, atque portavit in humeris ſuis; vel ex iſtis vulgaribus rebus: quomodo ipſe Chriſtus aſſimilavit verbum Dei ſemini, quod ſeminavit homo in agro ſuo.

Cavendum, ne ſimilitudines indecenter, & viliter aſſerantur; alioquin riſum, & non fructum in auditoribus excitabunt.

DE EXEMPLIS.

412. **U**ltimum, quamvis non infimum locum in ſacra concione obtinent exempla; pluriſimum enim valent ad movendum auditorum animos. Sumenda autem, ſunt præſertim exempla ex hiſtoriis ſacris Sacra Scriptura; vel ex Vitis Sanctorum, & Sanctarum; vel ex mirabilibus à Deo patratibus in peccatoribus, ſive ad oſtentionem miſericordie ſue, ſive juſtæ vindictæ: dixi; *Præſertim ex hiſtoriis ſacris;* nam hiſtoriæ prophana, quæ ex vitis gentilium, vel mundanorum viroorum delumuntur, quamvis aliquando pro qualitate materiæ, de qua agitur, probæ ſint, non tamen ita frequenter, ſed parè eis uti debet Sacer. Orator.

Hiſtoria verò naturalis, quæ ex ipſa natura ſumitur, & proprietatibus rerum viſibilem à Deo creatarum, non infervit ad exempla, ſed valdè utilis eſt ad Verbum Dei comprobandum per ſimilitudines, comparationes, & per argumentationem à minori ad majus.

413. Advertenda autem ſunt quinque, 1. Quod quamvis utile ſit aliquando, etiam Sanctorum peccata, & errores, ad humanam oſtendendam infirmitatem, & excitandam ſpem in magnis peccatoribus, in memoriam

B b b b b

morian

moriam revocare; haud tamen ita frequenter illa commemorare debemus; ne auditores inde licentiæ occasionem sumant, & erudiantur ad excusandas excusationes in peccatis.

2. Ne in spidiis descriptionibus circumstantiarum loci, temporis, vel prerogativarum personæ, vel alterius rei, quæ afferitur in exemplo, detineatur oratio, ut describendo pulchritudinem, indumenta, & similia, cum naturaliter ipsa historia producta fructum afferre possit.

3. Ne colloquium inter personas historiae inducatur, nisi ipsa historia verba præbeat, vel probabilissimè inferantur.

4. Ne ita breve exemplum sit, ut cor penetrare non valeat, nec ita longum, ut tædio a auditores afficiat.

5. Quod famulis poetarum sacer Orator abstineat, vel adeo parcè illis utatur, & breviter, ut ferè nihil sit, quando scilicet aptissimè cadant, & in talibus circumstantiis, ut pro anudq̄o essent, non tamen professionem redderent; non enim bene Atca Testamenti, & Idolum Dagon conveniunt.

C A P U T V I.

De Causa formali

Quomodo debeat concio efformari?

414 **O**Mnia orationum genera, quæ à Rethoricis efformari possunt, ad tria principaliter reducuntur, & sunt. *Demonstrativum* videlicet; *Judiciale*, & *Deliberativum*. *Genus demonstrativum* est illud, in quo laudatur, vel vituperatur; *Judiciale* in quo accusatur, vel defenditur. & *Deliberativum* in quo persuadetur. *Genus Demonstrativum* habet pro objecto præteri-

tum, & honoratum: *Judiciale* præteritum, & justum: *Deliberativum* verum, futurum, & utile.

415 His autem tribus generibus adhibet quartum, quod vocatur *Deliberativum*, & consistit tantum edocendo veniæ, & in declarando textus, leges, & præcepta; unde qualibet concio in uno his generibus potest ab Ecclesiastico Oratore efformari.

GENUS DEMONSTRATIVUM

416 **S**olum consistit in narratione, & concio in genere demonstrativum fit, quando enarrantur mysteria fidei, veteris Sanctorum, aut Tyrannorum, atque hominum impiorum facinora. In quo genere observanda sunt ea, quæ à Legibus observantur Contenta in illo versu:

Quis, quid, ubi, quibus auxiliis, corpe modo quando.

V. Gr. si sermo sit de aliquo Sancto memorare debet, *Quis* fuerit, scilicet nomen, parentes, & patriam, 2. *Quæ* egerit in toto vitæ cursu, nimirum virtutia virtutum, heroicis actiones, propterea, & miracula, 3. *Ubi* ea omnia patraverit, 4. *Quibus auxiliis*, videlicet miraculis in virtute Nominis Jesu, vel signo Crucis, vel invocatione Beatæ Mariæ Virg. aut alterius Sancti; *Exercitia* vero virtutum auxilio Dei, medio S. Orationis, &c. 5. *Corpe* seu ad quem finem ea omnia egerit, scilicet ad majorem Dei gloriam salutem animarum, & aliorum utilitatem.

6. *Quomodo*: hoc est agendo de miraculis an illa patriverit impositione manuum, uestium contactu, aut olei unctione, &c. verò de virtutibus, quomodo eas exercuerit referendo modos ab eo adhibitos in oratione agenda, in observando castitatem, pauper-